



Lázeňský pohár



- Lázeňský pohárek patří již po staletí k nejcharakterističtějším symbolům Karlových Varů a lázeňské kultury vůbec. Jen málokterý předmět je s léčbou minerálními prameny spojen tak těsně jako právě porcelánový koflík s typickou násoskou. Z původně čistě praktické pomůcky se postupně stal módní doplněk lázeňských hostů, umělecký předmět, vyhledávaný suvenýr i cenný sběratelský artefakt dokumentující vývoj karlovarského lázeňství i porcelánového průmyslu.
- Počátky lázeňských pohárků sahají až do 16. století, kdy se termální voda nabírala do jednoduchých sklenic upevněných v kovových držácích. Ty měly zabránit opaření rukou při pití horké minerální vody. V průběhu 17. století se začaly používat kameninové nádoby, které postupně vytlačily dosavadní skleněné či cínové nádoby. Nejstarší dochované keramické lázeňské koflíky s nápisem *Vivat Carlsbad* pocházejí z první poloviny 18. století a představují jedny z nejstarších hmotných dokladů této specifické lázeňské tradice.
- Na přelomu 18. a 19. století se s rozvojem porcelánové výroby v okolí Karlových Varů začaly prosazovat porcelánové pohárky, které se brzy staly standardní součástí léčebné kúry. Od konce 18. století byl porcelánový lázeňský koflík již neodmyslitelně spojen s pitnou léčbou v Karlových Varech. Významnou roli sehrály především porcelánky v Březové, Horním Slavkově a dalších místech Karlovarska, jejichž výrobky vynikaly vysokou řemeslnou i výtvarnou úrovní. Vedle porcelánu se ještě určitou dobu vyráběly pohárky také z kameniny nebo mléčného skla, které představovalo levnější imitaci tehdy velmi cenného porcelánu.
- Tvar lázeňských pohárků se po staletí vyvíjel podle praktických potřeb lázeňských hostů. Jejich konstrukce musela umožňovat pohodlné pití velmi horké minerální vody během lázeňských promenád, snadné držení, přenášení i uložení do kapsy nebo kabelky. Mezi lety 1750 až 1850 převažovaly elegantní vejčité tvary, které byly později vystřídány tvary kónickými a od počátku 20. století stále častěji pohárky plochými. Nejvýznamnější konstrukční změnou se však stalo vytvoření dutého ouška, které začalo na sklonku 19. století současně sloužit jako násoska. Tento důmyslný prvek umožnil pohodlné usrkávání vody bez rizika opaření a stal se charakteristickým znakem lázeňských pohárků až do současnosti.
- Lázeňský pohárek však nikdy neplnil pouze praktickou funkci. Od počátku byl také reprezentativním předmětem a odrazem dobového vkusu. Zejména v první polovině 19. století představovaly ručně malované porcelánové pohárky poměrně luxusní výrobky, zdobené drobnými vedutami Karlových Varů, alegoriemi zdraví, květinovými motivy či ptáky. Nejstarší dekorace tvořily především jednoduché nápisy s názvem lázeňského místa, později se objevovala stále propracovanější vyobrazení významných staveb, kolonád, pramenů i okolní krajiny. S rozvojem porcelánové technologie se vedle malovaných dekorů začaly uplatňovat také reliéfní plastické ozdoby. Po druhé světové válce přibýly motivy připomínající významné kulturní či vědecké události nebo konkrétní lázeňské sezóny.

- Během několikátýdenního lázeňského pobytu se pohárek stal součástí každodenního života hostů i jejich společenské reprezentace. Pitná kúra byla spojena s pravidelnými promenádami mezi jednotlivými prameny a elegantní lázeňský pohárek tvořil módní doplněk stejně samozřejmý jako vycházková hůl nebo slunečník. V polovině 19. století se pohárky často nosily v kožených pouzdrech zavěšených přes rameno, podobně jako tehdejší kukátka nebo divadelní dalekohledy. Po návratu domů si většina návštěvníků pohárek ponechávala jako vzpomínku na pobyt v Karlových Varech, čímž se stal jedním z nejvýznamnějších a nejrozšířenějších karlovarských suvenýrů.
- Význam lázeňských pohárků přetrvává i v současné balneologické praxi. Pacient má od lázeňského lékaře přesně stanoveno, z kterého pramene, v jakém množství a v jakou denní dobu má minerální vodu pít. Prameny jsou zpravidla umístěny pod kolonádami nebo altány a pacienti během pitné kúry pomalu usrkávají vodu z pohárku při procházce mezi jednotlivými prameny. Charakteristická násoska umožňuje bezpečné pití velmi teplé minerální vody a zároveň zabraňuje opaření rukou i úst.
- Lázeňské pohárky se staly rovněž předmětem intenzivního sběratelského zájmu. Jednu z nejvýznamnějších sbírek založil známý karlovarský balneolog primář MUDr. Jaroslav Dolina, který si v roce 1957 zakoupil v karlovarském starožitnictví svůj první ručně malovaný lázeňský pohárek za pět korun československých. Z původně nenápadného koníčku vznikla během desetiletí mimořádná kolekce dokumentující vývoj lázeňských pohárků od nejstarších kameninových exemplářů až po moderní porcelánové výrobky.
- Na tuto sběratelskou tradici navazuje také unikátní sbírka Václava Lojína, která je dnes vystavena v loketském pivovaru. Svým rozsahem, časovým záběrem, designovou pestrostí i bohatstvím dekorů představuje světový unikát a patří k nejvýznamnějším sbírkám svého druhu. V únoru roku 2011 byly prostory pivovaru rozšířeny o samostatný výstavní salonek věnovaný právě lázeňským pohárkům. Expozice je považována za největší sbírku lázeňských pohárků v České republice a představuje jednu z nejvýznamnějších kulturních atrakcí města Lokte.
- Dnes jsou lázeňské pohárky vyráběny v nepřeberném množství tvarů, velikostí a dekorů – od věrných replik historických exemplářů až po moderní designové či extravagantní varianty. Přesto si všechny uchovávají svůj základní účel i symbolický význam. Jsou nejen praktickou pomůckou při pitné kúře, ale také jedinečným dokladem dlouhé tradice karlovarského lázeňství, rozvoje českého porcelánu a kulturní historie jednoho z nejvýznamnějších evropských lázeňských měst.

VOM LUXUS-SOUVENIR DER KURORTE ZUM DESIGNOBJEKT

Böhmisches Porzellan des 19. und 20. Jahrhunderts



OD LUXUSNÍHO LÁZEŇSKÉHO SUVENÝRU PO DESIGNOVÝ PŘEDMĚT

Český porcelán 19. a 20. století



Muzeum lázeňských pohárků



























